PE MARGINEA DISCUŢIILOR ASUPRA PROIECTULUI NOII ORTOGRAFII

DE

DIMITRIE MACREA

DIRECTOR ADJUNCT AL INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ

Alcătuirea şi publicarea proiectului noii ortografii a limbii române este una din numeroasele traduceri în viaţă şi aplicări concrete a învăţăturii tovarăşului I. V. Stalin despre limbă.

Teza stalinistă despre limbă ca o creaţie a întregului popor, ca mijloc de comunicare, înţelegere şi schimb de idei între toţi membrii societăţii, a impus stabilirea unei ortografii unitare şi ştiinţifice, uşor de învăţat şi de aplicat de către întregul popor.

Intocmirea unei noi ortografii pe baza învăţăturii staliniste era reclamată şi de starea de fapt a felului în care se scria la noi, caracterizat prin imprecizinea normelor ortografice şi prin greutatea însuşirii lor de către massele muncitoare. Începând din a doua jumătate a secolului al XIX, s'au întocmit şi au primit caracter oficial foarte numeroase ortografii ale limbii române, multe dintre ele însemnând adevărate frâne în desvoltarea limbii noastre. Acest lucru nici nu este de mirare, deoarece în condiţiile regimului burghezo-moşieresc ştiinţa limbii se elabora de pe poziţii neştiinţifice, idealiste şi cosmopolite.

Ortografiile noastre din trecut au avut ca principiu dominant etimologismul, greu de înţeles şi de aplicat de către marile masse. Pentru a putea scrie corect româneşte după vechile principii ale ortografiei etimologiste, trebuia să cunoşti latina şi franceza. Scrierea limbii române se îndepărta de felul cum se vorbea limba de către massele populare şi căuta să se apropie cât mai mult de limbile străine vorbite cu preferinţă de clasele exploatatoare.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

Caracterul neştiinţific şi impreciziunile care dăinuiau în ultima reformă ortografică din 1932 au reclamat o nouă ortografie, care să corespundă condiţiilor politice, sociale şi economice schimbate, când milioane de oameni au fost eliberaţi din întunerecul analfabetismului. Poporul care construeşte socialismul este însetat de cultură şi are nevoie să cunoască bine limba, să ştie scrie şi vorbi corect. Un text plin de greşeli gramaticale şi ortografice sau o cuvântare lipsită de forma verbală corespunzătoare sunt un obstacol în calea înţelegerii între oameni şi a eficacităţii acţiunii lor comune. Scrierea corectă fiind una din problemele importante ale ridicării culturale a maselor, reforma ortografiei se impunea deci cu necesitate.

Folosind experienţa ştiinţei sovietice, Secţiunea a VI-a a Academiei R.P.R. a supus noul proiect de ortografie unei largi discuţii publice în presă. Acest procedeu de desbatere a problemelor ştiinţifice corespunde în totul spiritului ştiinţei marxiste, contrar oricărui dogmatism. Discuţia publică iniţiată în primăvara anului 1950 de ziarul «Pravda», asupra problemelor de bază ale lingvisticii, este o dovadă concludentă asupra rezultatelor fecunde la care se poate ajunge în ştiinţă, prin lupta deschisă de opinii, dusă în spirit critic şi autocritic.

Ce departe e acest procedeu de cel folosit de vechea Academie reacţionară, care lucra într'un cerc închis şi se ferea de contactul cu masele, cu ale căror interese reale nu avea de fapt nicio legătură!

Frământarea creatoare produsă de publicarea noului proiect de ortografie s'a oglindit în revista «Contemporanul», care timp de 3 luni a publicat numeroase articole referitoare la acest proiect, primite dela academicieni, profesori, învăţători, ingineri, studenţi, etc.

Articolele sunt unanime în a sublinia că noul proiect reprezintă un pas înainte pe drumul desvoltării limbii noastre şi că el răspunde sarcinii de a crea un instrument eficace în opera de răspândire a culturii şi ştiinţei în massele largi populare. «Fără a ignora deprinderile formate în decursul veacurilor — scrie profesorul Emil Boldan — dar eliminând elementele artificiale, etimologiste, naţionaliste şi cosmopolite, pe care le introdusese în ortografia limbii noastre vechea Academie reacţionară a statului burghezo-moşieresc, proiectul de astăzi ţine seama de starea actuală a limbii române vii şi consacră unele forme pe care largile masse populare cunoscătoare de carte, le-au şi adoptat mai de mult, în pofida ultimei ortografii a fostei Academii Române, ortografia din 1932»[1]. Proiectul este considerat de către toţi corespondenţii «Contemporanului» ca o serioasă bază de discuţie, dar, pentru a fi definitivat, se consideră, în general, că are nevoie de numeroase completări şi precizări.

---

[1] «Contemporanul», 1952, Nr. 29

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

Astfel, Acad. Camil Petrescu[1] face o observaţie generală asupra proiectului: regulile ortografice nu sunt destul de simple şi practice pentru a fi repede şi uşor înţelese şi aplicate de marile masse. El are impreciziuni şi fluctuaţii care ar trebui eliminate pe baza studiului amănunţit al tuturor cazurilor controversate şi dubioase, şi redactat în reguli simple şi clare.

O observaţie justă cu caracter general o face Prof. Şt. Iacob[2], că proiectul nu dă reguli de punctuaţie.

In unele articole se subliniază că aplicarea strictă a principiului fonetic nu este întru totul posibilă, deoarece nu toate inconsecvenţele pot fi uşor evitate. Astfel M. Rodinger, student la Leningrad, scrie: « Dacă adoptarea principiului fonetic ca principiu de bază este bine venită, eliminarea totală a principiului etimologic din scris este o exagerare, o rupere de istoria limbii noastre, în contradicţie cu spiritul lingvisticii marxiste »[3].

Din scrisorile publicate reiese că, în general, toată lumea e de acord ca vocala î (â) să fie redată numai prin î. De asemenea, propunerea ca apostroful să fie înlocuit prin linioară n'a întâlnit decât puţine opoziţii. In ce priveşte însă reintroducerea lui i scurt (ĭ) în ortografia noastră, aici se constată o opoziţie din partea unor masse destul de largi. Astfel, majoritatea participanţilor la discuţia deschisă de grupele sindicale ale Sindicatului Salariaţilor din Invăţământ din raionul Gherla, întrunite în zilele de 10—11 Iulie 1952, au fost de părere că « introducerea lui ĭ nu e justificată ».[4] Această părere este exprimată, de altfel, de majoritatea corespondenţilor.

In scrisorile primite până în prezent de Institutul de Lingvistică şi în cele publicate în « Contemporanul », s'au făcut numeroase completări şi observaţii dintre care vom releva pe cele mai de seamă.

Prof. E. Boldan[5] propune să se scrie **ideie, epopeie, odiseie, aleie, statuie,** articulat **ideia, epopeia, odiseia, aleia, statuia,** la plural **liceie, tranşeie, procedeie**; să se scrie **a creia, creiază, creiez, creiat, creiator, creiaţie, creiatură, tinichea, vechea, gheată, cheamă, cheag, blochează, veghează, ridichea** (dar **chiar, ghiară**). Numele străine să se scrie totdeauna ca în limba de origine, când aceasta întrebuinţează alfabetul latin (de exemplu Shakespeare, Molière etc.). In acest sens se pronunţă şi grupele sindicale de învăţământ din Gherla.

La scrierea diferitelor titulaturi formate din mai multe cuvinte, Boldan propune să se folosească majuscule iniţiale numai la primul cuvânt al

---

[1] « Contemporanul », 1952, Nr. 32.
[2] Ib dem, 1952, Nr. 33.
[3] Ibidem, 1952, Nr. 36.
[4] Ibidem, 1952, Nr. 33.
[5] Ibidem, 1952, Nr. 29.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

titulaturii: **Confederația generală a muncii, Partidul muncitoresc român, Uniunea tineretului muncitor,** etc.; să se scrie însă cu majuscule inițiale toate cuvintele care formează numele unei țări: **Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice.** Să se scrie cu minusculă: **leninismul, marxismul, geniala operă stalinistă, opera pușchiniană,** etc.

Prof. E. Boldan mai propune să se scrie **folclor, miting, fodbal, cros.** De asemenea propune scrierea **care** la singular și la plural, **origine, imagine,** nu **origină, imagină; viață** (nu **vieață**), **abataj, tiraj, mesaj, montaj, balotaj, afișaj, curaj, miraj,** dar **naufragiu, sufragiu, omagiu.**

Prof. V. Popa [1] observă că în proiect s'a omis să se amintească și formele **noi sîntem, voi sînteți** (în loc de **suntem, sunteți**) la paragraful 9. El mai propune să se renunțe la **x**, scriindu-se **egzamen, egzemplu, fics** (pl. **ficși**), **prolics** (pl. **prolicși**). Litera **x** să se întrebuințeze numai în scrierea unor nume proprii (**Xenofon, Xenia**). Este și el de părere să se scrie **miting, lidăr, bormașină, folclor,** etc. Propune ca numele proprii provenite din alte limbi să se scrie așa cum se pronunță, spre deosebire de alte propuneri — mult mai numeroase — care cer păstrarea ortografiei limbii de origine când aceasta are alfabet latin.

Prof. V. Săndulescu cere menținerea formelor **el, ea, este,** nu **iel, ieste, ia** (care s'ar confunda cu forma dela persoana a III-a singular a indicativului prezent a verbului **a lua**).

Din propunerile făcute de Șt. Cazimir trebue semnalată aceea de a scrie **chea, ghea** (nu **chia, ghia**) atunci când, în cursul flexiunii cuvântului sau al derivației, alternează cu **che, ghe: blochează — blochez, gheață — ghețuri,** etc.

Sunt de semnalat de asemenea propunerile lui D. Vlad [2], care încearcă să elimine unele inconsecvențe ale proiectului:

Majusculele să fie scrise totdeauna cu semnele diacritice respective (Ă, Î, Ș, Ț, Ĭ).

In cazul adoptării lui **i** scurt, el să se scrie peste tot unde **i** nu formează silabă (**azĭ, ĭerĭ, ĭarbă, ĭod, Ĭonescu, pĭĭne, cĭob, cĭudă,** etc.).

Să se scrie totdeauna **chea, ghea** (**urechea, cheamă, chear, cheabur, gheară, gheată, lichea, tejghea,** etc.).

Sufixele **-eală, -ean** și **-eață** să se scrie astfel (și nu **-ală, -an** și **-ață**), deci: **greșeală, oblojeală, clujean, orășean, maramureșean, roșeață,** etc.

Să se scrie fără consoane duble **casă, masă, generalisim, razie, mezanin, erată** (nu **cassă, massă, generalissim,** etc.).

Să se scrie într'un cuvânt **miazăzi, miazănoapte, sudest, sudvest, nordest** și **nordvest,** precum și **deasupra, deasemenea, întradevăr, niciun,** etc.

---

[1] «Contemporanul», 1952, Nr. 30.

[2] Ibidem, 1952, Nr. 31.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

Să se scrie: **acelaş, ĭarăş, totuş, însuş** la singular, iar la plural să se adauge un **ĭ**: **înşişĭ, înseşĭ, aceleaşĭ**, etc.

Să se elimine formele dialectale **învăli, părete, păreche** pentru formele literare **înveli, pereche, perete**, dar **ţigară**, nu **ţigare**, după, nu **dupe**, **băutură**, nu **beutură**.

Grupele sindicale ale Sindicatului salariaţilor din învăţământ din raionul Gherla propun menţinerea formei **sunt**, care s'a impus în limba literară. Mai propun să se scrie cuvintele compuse **hemo- hexa-**, totdeauna cu **h** iniţial: **hemoptizie, hemoragie, hexametru** (nu **emoragie, exametru**). Recomandă admiterea la singular şi plural a formei **-eţe**: **bătrâneţe**, nu **bătrâneţi!**

M. Cernea[1] este împotriva adoptării lui **ia** «stâlcit» din **ea** şi a lui **sânt** din **sunt**. De asemenea grupul **ie** trebue admis numai după labiale, în **fier, pierd, vierme, miel**, sau unde se pronunţă clar: **ied, iepure, iederă**. Grupul **ie** adoptat la cuvintele care încep cu **e** «urâţeşte» limba.

M. Cernea mai propune să nu se reducă niciun **i** din grupele de doi sau trei **i**. De aceaşi părere este şi învăţătorul Al. T. Buza[2].

M. Popescu[3] este de asemenea împotriva adoptării lui **ie** în loc de **e**, care — susţine el — nu este forma firească la pronume şi verbe (**ieu, ieram**, etc.).

La fel nu consideră justificat **a înnopta, înnăscut, a înnoda**, «căci nu se aud doi **n**».

Multe din observaţiile făcute le socotim nejuste, deoarece autorii lor confundă forma scrisă cu cea rostită sau nu ţin seamă de fonetica limbii.

Un membru al grupelor sindicale din raionul Gherla[4] pretinde că forme ca **tovarăşe** sunt pronunţate de «3 milioane de oameni din Ardeal». Dialectologii au stabilit însă cu destulă precizie ariile de răspândire pe teritoriul ţării a formelor **uşă — uşe, mătuşă — mătuşe, tovarăşă — tovarăşe**, etc. Aceste forme se aud numai prin regiunile Cluj, Oradea şi Stalin. Ele sunt rare la sud şi est de Carpaţi.

Şt. Cazimir[5] propune să se scrie numele proprii româneşti aşa cum se pronunţă: **Bariţiu, Haşdău**, etc. Dar primul dintre aceste două nume se pronunţă în realitate **Bariţ**, iar al doilea **Hîjdău**.

V. Popa[6] nu vede necesitatea ortografierii în mod deosebit a numelor proprii după cum provin din limbi ce întrebuinţează alte alfabete. El propune să se scrie aşa cum se pronunţă toate numele proprii provenite din alte limbi. Am văzut însă că nici când e vorba de nume proprii româneşti lumea nu ştie cum se pronunţă exact. Se rosteşte greşit **Bariţiu** în loc de **Bariţ**,

---

[1] «Contemporanul», 1952, Nr. 35.
[2] Ibidem, 1952, Nr. 36.
[3] Ibidem, 1952, Nr. 35.
[4] Ibidem, 1952, Nr. 33.
[5] Ibidem, 1952, Nr. 30.
[6] Ibidem.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

numele lui **Hasdeu** e rostit **Hașdeu, Hajdeu, Hașdău, Hajdău, Hazdeu,** în loc de **Hîjdău** cum îl rostea el însuşi. Cu atât mai puţin ştim cum se rostesc numele proprii străine. E bine deci, ca numele proprii să fie scrise cu ortografia limbii lor de origine. In ce priveşte însă numele scrise cu alte alfabete, aici suntem nevoiţi să scriem fonetic, deoarece literele acestor alfabete nu corespund totdeauna celor ale alfabetului latin. De exemplu: ce litere corespund în alfabetul latin literelor ruseşti ь, ъ, щ, ч, я, ю, etc,? Numai scriind fonetic putem reda aceste litere ruseşti. Deoarece primele două nu se rostesc, ele rămân nenotate în transcrierea românească. Următoarele le redăm cu două sau chiar trei litere de ale noastre: **sci, ci, ia, iu.** Alte popoare întrebuinţează însă alte litere latine pentru a reda fonetic aceste litere ruseşti. De exemplu, Germanii scriu câte 4 sau chiar 7 litere pentru literele ruseşti amintite mai sus: **schtsch, tsch, ja, ju.**

Prof. E. Boldan[1] propune să se scrie **seziune** (şi nu **sesiune**), fiindcă se pronunţă aşa, întocmai cum se scrie şi se pronunţă **sezon.** Dar **sesiune** şi **sezon** nu pot fi puse pe acelaşi plan. Primul cuvânt e pronunţat de majoritatea oamenilor instruiţi **sesiune,** pe când al doilea e rostit de toată lumea **sezon.**

Nu e adevărat că **ia** (pronume personal) e «stâlcit din **ea**», întocmai ca **io** din **ieu**[2]. Pronumele personal **ea** şi forma verbală **ia** ca şi interjecţia **ia** se rostesc absolut la fel. M. Cernea găseşte interesant faptul că proiectul nu recomandă pe **io** în loc de **ieu,** dar propune **ia** în loc de **ea.** Explicaţia este următoarea: **io** este o rostire dialectală în loc de rostirea «literară» **ieu,** deci trebue evitată şi nu redată în scriere. In schimb pronumele personal **ea** se rosteşte în cea mai corectă rostire **ia.** Dacă vrem să aplicăm consecvent principiul fonetic, atunci trebue să scriem **ia** (nu **ea**). M. Cernea ar fi trebuit să invoce alt principiu ortografic pentru a susţine propunerea de a scrie şi pe mai departe **ea,** anume principiul diferenţierii (numit şi simbolic). Scriind **e** în loc de **i,** deosebim pronumele personal de verb şi de interjecţie. Acesta este un motiv destul de serios pentru a menţine grafia **ea.** Principiul fonetic în ortografie poate de fapt să fie combinat cu cel al diferenţierii (cel simbolic), ca de pildă în ortografia rusă.

Multe din observaţiile făcute de cei care au participat la discuţii nu privesc probleme propriu zis ortografice, ci probleme de ortoepie şi de gramatică. Dacă normele ortoepice şi gramaticale recomandă formele **îngraşă, angajăm,** etc., declarându-le greşite pe **îngraşe, angajem,** atunci vom scrie aşa cum e corect din punctul de vedere al gramaticii normative: **îngraşă, angajăm.** De asemenea nu e o problemă de ortografie, ci de gramatică, dacă formele **sufere, acopere** sunt cele corecte şi nu **suferă, acoperă.** Tot

---

[1] «Contemporanul», 1952, Nr. 29.
[2] Ibidem, 1952, Nr. 35.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)

gramatica normativă va stabili dacă pe lângă **al, ai, a, ale** poate fi considerată corectă şi forma invariabilă **a.** (Referitor la Şt. Cazimir [1]).

Acestea sunt numai o parte din observaţiile şi sugestiile făcute în legătură cu proiectul noii ortografii.

Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. şi redacţia revistei „Contemporanul" sunt în posesia unui material mult mai bogat sosit de pe teren.

Lucrările de definitivare a Indreptarului Ortografic vor trebui să ţie seamă de toate aceste propuneri şi sugestii venite din masse, expresie a marelui interes pe care ele îl poartă progresului culturii din ţara noastră.

[1] «Contemporanul» 1952, Nr. 30.

BDD-A10160 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:00:59 UTC)